

PIOTR SERAFIN

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**UŻYTKOWANIE I OCENA
WYBRANYCH TYPÓW PRZESTRZENI PUBLICZNEJ
MIASTA WIELICZKA
PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ**

Abstract: Use and Evaluation of Selected Types of Public Space by the Local Community of Wieliczka. The article focuses on the use and valorisation of eight different public spaces in the area of Wieliczka. The evaluation has been based on the survey conducted in the local community. The aim of this study has been to estimate the quality of public space (it's aesthetic, economical and functional aspects) and to identify spatial conflicts occurring in the analyzed public spaces. The study has confirmed the positive changes occurring in public spaces of Wieliczka. However, the identity of the most of analyzed places (except of the former salt mine public space) is not yet evident. Creating their identity would strengthen the image of the city as well as the relations among inhabitants.

Key words: Public space, small towns, valorisation of public spaces, Wieliczka.

Wprowadzenie

W analizach odnoszących się do roli przestrzeni we współczesnym rozwoju podkreśla się znaczenie procesów wytwarzania, przekształcania i użytkowania przestrzeni miejskiej, co przekłada się na lepsze rozumienie i wykorzystanie wiedzy na temat tego, jaką jest i jaką się staje tkanka osadnicza w regionach. Przestrzeń miejska ulega zmianom pod wpływem procesów zachodzących w sferze życia społecznego, kulturowego, gospodarczego i politycznego, stając się wypadkową tych procesów [Karwińska 2011, s. 223]. Ich wyróżnikiem jest przenikanie się przestrzeni: publicznych, półprywatnych oraz prywatnych, co wynika nie tylko z posiadania, użytkowania i urządzania fragmentów tej przestrzeni zgodnie ze społecznymi zasadami, ale także przypisywania im szczególnych znaczeń i wartości. Przestrzeń publiczna małych miast służy zaspokojeniu potrzeb przede wszystkim społeczności lokalnych i odzwierciedla ich losy, jest także „wizytówką” miasta, dzięki któ-

rej przyjezdni (m.in. interesanci, turyści) tworzą własny wizerunek tych miejsc. Znajduje się w obszarze zainteresowania każdego obywatela [Markowski 2010, s. 35]. Zmienia się pod wpływem obecnych jej użytkowników, stając się produktem złożonych i długotrwałych procesów ekonomiczno-społecznych. W tym kontekście wydaje się być interesujące prowadzenie badań empirycznych zmierzających do diagnozowania i rozpoznawania różnych aspektów użytkowania przestrzeni publicznych, ważnych dla społeczności lokalnych zamieszkujących małe miasta. Przestrzeń publiczna jest przedmiotem zainteresowania wielu badaczy [Jałowiecki 1992, s. 33-78; Radwańska 2007, s. 371-381; Rydz, Szymańska 2007, s. 331-341]. Badania te dostarczają przydatnych informacji do kreowania przestrzeni, ponieważ nie da się ich zaprojektować, uwzględniając jedynie racje ekonomiczne. Przestrzeń publiczna ma pełnić wiele ważnych funkcji, ogniskuje aktywność w mieście, powinna być dostępna do użytku publicznego, zwykle wyróżnia się atrakcyjnością estetyczną i kompozycyjną, stanowi węzeł sieci powiązań strukturalnych [szerzej o jej cechach: Gaczek, Bernaciak 2010, s. 212-216].

Za cel badań przyjęto przeprowadzenie charakterystyki wybranej grupy przestrzeni publicznych, ocenę społecznej ich wartości (m.in. estetycznej, historycznej, emocjonalnej, rynkowej) oraz wskazanie miejsc konfliktogennych na obszarze miasta Wieliczki.

Na potrzeby opracowania wyników badań *przestrzeń publiczna* jest ujmowana zgodnie z definicją przywołaną w *Ustawie* [2003, Art. 2 pkt.6] i oznacza obszar o charakterystycznych cechach funkcjonalno-przestrzennych, który odgrywa ważną rolę w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców, poprawie jakości ich życia i sprzyja nawiązywaniu kontaktów społecznych. Warunki te spełniają np. ulice, place, publiczne budynki, parki czy udostępnione pasáže. Przestrzeń publiczna Wieliczki, na którą składają się piesze trakty komunikacyjne, place, parki, obiekty dostępne dla wszystkich, zmienia się i jest świadomie poddawana ciągłym przekształceniom.

Podstawą do formułowania wniosków zarówno szczegółowych, jak i ogólnych były wyniki badań ankietowych zrealizowanych od lipca do października 2013 r. Wykorzystane narzędzie badawcze – ankieta – zawierała pytania pozwalające na subiektywną ocenę przez mieszkańców przestrzeni publicznych Wieliczki w zakresie:

- a. wyglądu i odbioru badanych miejsc – w 4 kategoriach opisanych zbiorczo,
- b. wartości historycznej, emocjonalnej, rynkowej i funkcjonalnej,
- c. nadawania tożsamości miastu, wspierania gospodarki miasta, środowiska oraz kultury w mieście,
- d. zarządzania.

Wyszczególnione cechy z podpunktu „a” były oceniane w skali od „+5” – oznaczającej wysoki poziom zgody z przymiotnikiem opisującym przestrzeń publiczną, w której znalazł się ankietowany, do „-5”, której wskazanie oznaczało jego zupełne przeciwieństwo. Podpunkty „b”, „c” i „d” były wartościowane przez mieszkańców

1. Wieliczka i jej przestrzenie publiczne

Współczesna Wieliczka jest kojarzona z unikatową w skali świata, znajdującą się na liście światowego dziedzictwa UNESCO Kopalnią Soli, która przyczyniła się do rozwoju tego górniczego miasta. Obecność takiego zakładu (do 1964 r. wydobywanie było prowadzone na skalę przemysłową, a do 1996 soli warzonej, obecnie tylko jako uboczny produkt odsalania wód kopalnianych), rozpoznawalnego i przyciągającego turystów muzeum i uzdrowiska, nadal wywiera wpływ na funkcjonalność poszczególnych fragmentów przestrzeni miejskiej. Za aktualny przykład mogą posłużyć działania na rzecz zagospodarowania zasobów wód solankowych, które będą wykorzystywane na powierzchni, w przygotowywanej przez kopalnię inwestycji – tężni solankowej. Znajdujące się w obszarze Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego miasto jest jednym z 17 jego ośrodków miejskich. Wieliczka liczy 21, 3 tys. mieszkańców (1,4% populacji KOM-u, 0,6% woj. małopolskiego) zajmuje 211. pozycję wśród miast pod względem ludności w Polsce i skupia ok. 40% populacji gminy (cała JST liczy ok. 55 tys. mieszkańców). W systemie osadniczym województwa Wieliczka została sklasyfikowana jako ośrodek ponadlokalny II stopnia [Plan PZWM 2003]. Bliskość Krakowa powoduje, że miasto wykazuje silne powiązania hierarchiczne z metropolią o charakterze przestrzenno-funkcjonalnym. W 2015 r. Wieliczka będzie obchodzić 725-lecie swojej lokacji. Długoletnie zapóźnienia w dbałości o wygląd miasta skutkowały w ostatniej dekadzie XX w. ogólnym brakiem estetyki i postępującą degradacją m.in. tkanki historycznej miasta, ciągów komunikacyjnych, parków miejskich. Wieliczka borykała się także z chaotycznym układem przestrzennym, spowodowanym rozproszeniem usług publicznych i rynkowych. Ostatnie 25 lat zaowocowało ważnymi dla podjętego tematu procesami, które wpłynęły na wygląd przestrzeni miejskiej (przywrócenie roli gospodarza samorządom gmin, przyjęcie do Unii Europejskiej, wprowadzenie krytykowanej *Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, będącej wraz z *Prawem budowlanym* podstawą prawną procesu inwestycyjnego). Miasto położone w kotlinie, dokładnie na granicy dwóch jednostek fizjograficznych (Pogórza Karpackiego i Zapadliska Przedkarpackiego) zajmuje powierzchnię 13,4 km², na której ze względu na duże różnice wysokości względnej (ponad 130 m) w wielu miejscach oznaczone zostały tereny osuwiskowe. Dzięki powiązaniom i bliskości Krakowa oraz własnym zasobom o zróżnicowanych formach, zyskało szansę na rozwój, pełniąc tradycyjne funkcje produkcyjne, wyspecjalizowane – turystyczne oraz usługowe na bazie własnych rezerw terenowych [Studium ... 2008, s. 18]. Wieliczka ma znaczny udział gruntów rolnych stanowiących bazę dla możliwości aranżacji różnych przestrzeni na jej terenie. Obszar jednostki samorządowej został w 2007 r. objęty *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Wieliczka*, które stało się dokumentem koordynacyjnym dla ustaleń 4 przyjętych w kolejnych latach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Dla analizowanego terenu miasta wyodrębniono uchwalony w 2010 r. plan oznaczony symbolem „A”. W ostatnich latach daje się zauważyć przywiązywanie większej wagi do

kształtowania lepszego wizerunku Wieliczki. Przyjęty został do realizacji *Program rewitalizacji dla miasta Wieliczka na lata 2007-2015*. Jego celem stała się „zmiana estetyki publicznych przestrzeni, przede wszystkim centrum, a także wzbogacenie oferty kulturowej, turystyczno-rekreacyjnej i gastronomicznej miasta...” [*Program rewitalizacji...* 2008 s. 11]. Cel ten został wsparty sześcioma celami szczegółowymi, z których każdy w węższym lub szerszym zakresie nawiązuje do przestrzeni publicznych.

Poniżej zaprezentowano zestawione w 8 grup 12 lokalizacji (określonych wstępnym sondażem) przestrzeni publicznych w Wieliczce. Należą do nich: piesze ciągi (trakty) komunikacyjne, parking P+R, obiekty muzealne, parki, Rynek Górny, Solne Miasto, kościoły oraz osiedla.

Rynek Górny jest kształtem zbliżony do kwadratu o boku ok. 70 m i otoczony z trzech stron murowaną 3-kondygnacyjną (parter, piętro, użytkowe poddasze) zabudową XIX-wiecznych kamienic objętych ochroną konserwatorską, których część fasad została odnowiona. Na parterze kamienic zlokalizowane są obiekty handlowo-usługowe. W południowej pierzei zawiera neoklasycyźny Pałac Przychockich. Z założenia rynek powinien być miejscem spotkań i organizowania imprez artystycznych. Przypisuje się mu funkcję „salonu miasta”, co w części uzasadnia jego lokalizacja i zabudowa. Znajduje się tu dość skromne zaplecze gastronomiczne i kulturalne oraz liczne punkty usługowo-handlowe. Odnowioną w ramach pierwszego etapu Programu Rewitalizacji Wieliczki kamienną płytę rynku, wyposażoną w elementy małej architektury wyróżnia trójwymiarowy obraz pt. „Solny świat”, przedstawiający podziemia kopalni soli z wkomponowanymi rzeźbami czterech górników.

Atrakcyjną wizytówką miasta jest Kopalnia Soli (okolice Szybu Daniłowicza i Szybu Regis) oraz Muzeum Żup Krakowskich, będące jednoosobową spółką Skarbu Państwa. Zabytki te zostały wpisane na listę zabytków Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO w 1978 r. Kopalnia pełni funkcję turystyczną i sanatoryjną. Muzeum Żup Krakowskich udostępnia historyczne dobra kultury związane z warzelnictwem i górnictwem soli, techniką górnictwem, sztuką i etnografią oraz geologią złóż. Wymienione jednostki zostały w dalszej części nazwane obiektami muzealnymi.

Kościoły św. Klemensa i Stygmatów św. Franciszka oo. Franciszkanów-Reformatów są cennymi obiektami kultu, a także zabytkowymi i turystycznymi atrakcjami miasta. W obszarze Starówki wielickiej wyróżnia się zlokalizowany tu klasycystyczny kościół pw. św. Klemensa, w obecnym kształcie pochodzący z XIX w., kilkakrotnie przebudowywany, zachował starsze elementy z XIV i XVII w. Barokowe sanktuarium franciszkanów – reformatów powstałe w I poł. XVII w., przyciąga wiernych kultem łaskami słynącego obrazu Matki Bożej Łaskawej Księżnej Wielickiej oraz postacią kwestarza – sługi bożego Brata Alojzego Kosiby. Miejsca te tworzą ważną przestrzeń sacrum.

Szczególną rolę w miastach przypisuje się zieleni miejskiej, jej funkcje na badanym obszarze pełnią m.in. parki miejskie św. Kingi (powstały w 1867 r. w stylu angielskim, w otoczeniu kompleksu Kopalni) i A. Mickiewicza (założony w 1835 r. z mieszanym drzewostanem, położony na zachód od terenów Kopalni). Zadrzewione,

z zielenią urządzoną, wraz ze znajdującą się na ich terenie infrastrukturą – alejkami, stawami i małą architekturą – służą mieszkańcom i turystom w zaspokajaniu potrzeb związanych z wypoczynkiem, zdrowiem i aktywnością fizyczną. Parki podnoszą także wartość estetyczną miasta.

Jedną z najmłodszych przestrzeni publicznych jest kompleks Centrum Edukacyjno-Rekreacyjnego Solne Miasto wraz z przyległymi boiskami, będący jedną z największych inwestycji miejskich ostatnich lat. Na kompleks składają się: nowoczesny kryty basen, hala sportowo-widowiskowa, siłownia oraz centrum konferencyjno-szkoleniowe. W jego bliskim sąsiedztwie znajduje się „orlik” oraz korty tenisowe.

Ważnymi pieszymi traktami (ciągami) komunikacyjnymi miasta są Planty Wielickie, powstałe w latach 30. XX w. jako efekt uporządkowania Rynku Dolnego, dawnego miejsca handlu solą oraz aleja Jana Pawła II, służąca zarówno mieszkańcom Wieliczki, jak i turystom za połączenie między wielicką Kopalnią soli (od ulicy Daniłowicza) i odtworzonym w latach 1993-1995 Ogrodem Żupnym. Trakt ten zrealizowano w 1998 r. Współczesne planty rozciągają się od placu T. Kościuszki, wzdłuż ulicy Powstania Warszawskiego do Zamku Żupnego.

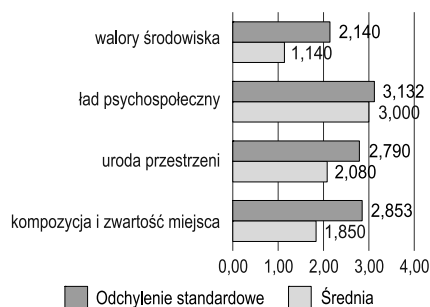
Przestrzeń osiedla może wywierać wpływ na kształtowanie się stosunków społecznych między mieszkańcami, jest miejscem spotkań i interakcji. Na terenie wybranych osiedli znajdują się powszechnie dostępne obszary osiedlowe, takie jak: zieleńce, place zabaw, parkingi, ulice wewnątrzosiedlowe, które były przedmiotem zainteresowania. Zwiększająca się liczba mieszkańców, potrzeba własnego mieszkania młodych rodzin spowodowała, że od początku lat 60. przez kolejne dwie dekady powstało wiele osiedli mieszkaniowych (m.in. Asnyka, Kościuszki, Szymanowskiego, Sienkiewicza,) o charakterze zarówno zabudowy jedno-, jak i wielorodzinnej. Współcześnie są one sukcesywnie odnawiane. Większość mieszkańców osiedli pracuje w Krakowie, a Wieliczka pełni funkcję „sypialni” metropolii.

Nowym typem przestrzeni publicznej Wieliczki jest parking typu *park and ride*, posiadający atrakcyjną lokalizację bezpośrednio przy stacji kolejowej „Wieliczka Park”. Parking bez obsługi osobowej z założenia ma funkcjonować na zasadzie zakupu biletu na pociąg, który będzie jednocześnie opłatą parkingową, obecnie jego funkcjonalność jest testowana bezpłatnie.

Przedstawione typy przestrzeni publicznych odznaczają się różnymi lokalizacjami, sytuując się centralnie, osiedlowo, peryferyjnie, stają się nośnikami innych dóbr publicznych i dają dostęp do produktów publicznych generowanych przez miasto. Wpisują się także w realizację planowania miejscowego.

2. Społeczna ocena wartości przestrzeni publicznych miasta

W grupie charakterystycznych cech odnoszących się do wyglądu i odbioru przestrzeni publicznej mieszkańcy byli proszeni o ocenę: kompozycji i zwartości miejsca

Ryc. 2. Średnia ocen mieszkańców przestrzeni publicznych Wieliczki w obszarach: walory środowiska, ład psychospołeczny, uroda przestrzeni, kompozycja i zwartość miejsca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (ryc. 2 i 3).

(uporządkowane, kameralne, z dopasowaną wysokościami zabudową, nasycone małą architekturą oraz infrastrukturą społeczną), urody przestrzeni (ładna, czysta, radosna, kolorowa, stylowa, bogata i ładna szata informacyjna); walorów środowiska (zdrowe i zielone otoczenie, nasłonecznione, przewietrzane, ciche) oraz ładu psychospołecznego (poczucia bycia u siebie, bezpieczeństwa prywatnego, dobrego sąsiedztwa w otoczeniu, dobrej oraz bezpiecznej dzielnicy). W ujęciu zbiorczych kategorii badane przestrzenie zostały ocenione na ryc. 2.

Każda z kategorii, co jest korzystne dla miasta, została oceniona pozytywnie. Ład psychospołeczny grupował cechy, które okazały się być najwyżej ocenianymi dla niemal każdego typu przestrzeni. Najkorzystniej zwaloryzowane okazały się kolejno: kościoły, „Solne Miasto” i obiekty muzealne. Interesujące może wydawać się jednak to, że najslabiej ocenione zostały szczegółowe cechy „poczucia bycia u siebie” i „dobrego sąsiedztwa”. W kategorii urody najlepiej wypadły obiekty muzealne i piesze trakty komunikacyjne oraz „Solne Miasto”. Cechy rzutujące na gorsze wyniki to styl i szata informacyjna przestrzeni. To samo zestawienie przestrzeni w kategorii kompozycji i zwartości miejsca – ułożyło się w czołówce, z tym że dwie wymienione jako pierwsze przestrzenie publiczne zamieniły się miejscami. Na słaby wynik tej kategorii wpłynęły cechy niedopasowania wysokości zabudowy do otoczenia oraz niewielkiego nasycenia infrastrukturą społeczną. Najslabszą średnią uzyskał ład środowiska, o czym w dużej mierze przesądziły hałas i przewietrzanie. W tej grupie cech najlepiej wypadły „Solne Miasto”, obiekty muzealne i parki.

Niezależnie od kategorii najgorzej ocenianymi przestrzeniami w obrębie opisywanych cech zostały tereny osiedli oraz parkingu P+R, co zresztą przebijało się także z wypowiedzi nt. kierowanych pod ich adresem. W pierwszym przypadku ani jedna cecha nie osiągnęła wyniku powyżej średnich tych cech, zaś w odniesieniu do nowej inwestycji miasta – parkingu przy stacji Wieliczka Park, tylko trzy z nich (uporządkowanie, wysokość zabudowy i nasłonecznienie) były powyżej średnich. Relatywnie słabe wyniki charakteryzowały również Rynek Górny oceniony wprawdzie pozytywnie,

ale niższe od średnich oceny w przypadku większości cech szczegółowych świadczą o tym, że nie jest to „ulubiona” przestrzeń publiczna mieszkańców (przytaczane powody – brak restauracji, dominujące w otoczeniu sklepy).

Pytania o przestrzeń ocenianą przez mieszkańców w zakresie wartości historycznej, emocjonalnej, rynkowej i funkcjonalnej (w znaczeniu potocznym jako użyteczności) dały interesujące wyniki. Wartością samą w sobie jest to, że przestrzenie są w opinii badanych funkcjonalne (nawet osiedla nie zostały źle ocenione). Wysoko zwaloryzowane zostały w każdej kategorii zarówno kościoły, jak i obiekty muzealne (tab. 1). Takie noty mają swoje uzasadnienie w umieszczeniu najbardziej znanych zabytków Wieliczki na liście Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, czy w rejestrze zabytków. Respondenci wskazywali w subiektywnej ocenie również trakty komunikacyjne (tutaj nieco słabiej oceniono ich wartość rynkową). Większej wartości historycznej i emocjonalnej nie przedstawiają natomiast Centrum Sportowo-Rekreacyjne „Solne Miasto”, będące nowym kompleksem, oddanym do użytku na początku 2011 r. oraz parking P+R. Słabo wypadają również osiedla, które zostały docenione tylko w zakresie ich wartości emocjonalnej. Wartość rynkową mieszkańcy przypisują nie tylko Kopalni i Muzeum Żup Krakowskich, Solnemu Miastu i kościołom, ale także Rynkowi Górnemu. Skojarzenia ankietowanych koncentrowały się głównie na szacowanych, możliwych do uzyskania dochodach z tytułu świadczonych usług i prowadzonej działalności gospodarczej. Rzadziej wymieniano istotną wartość samej substancji danej przestrzeni. Najważniejsze znaczenie dla nadawania tożsamości miastu (wartość tożsamościowa – tab. 1) – zdaniem badanych – wywierają przede wszystkim wielickie muzea (Kopalnia i Muzeum Żup Krakowskich) i zabytki, a także – co wydaje się być ciekawe – młody stażem w przestrzeni miasta kompleks Solnego Miasta.

Tabela 1

Średnia ocen mieszkańców typów przestrzeni publicznej w Wieliczce

Cecha/Przeźreń	Ciągi komunikacyjne	P+R	Obiekty muzealne	Parki	Rynek Górný	Solne Miasto	Kościoły	Osiedla
Wartość tożsamościowa	7,1	3,4	8,1	7,0	6,5	7,3	7,3	3,8
Wartość gospodarcza	3,1	5,6	8,1	3,8	6,6	7,3	5,4	3,2
Wartość proekologiczna	7,2	4,1	4,8	8,6	3,7	5,8	3,7	3,6
Wartość kulturowa	3,3	1,1	7,2	2,7	6,4	7,0	5,2	1,6
Wartość historyczna	7,4	2,1	8,5	3,5	6,7	2,6	8,8	2,3
Wartość emocjonalna	4,8	1,5	5,8	5,1	4,6	3,4	6,4	4,9
Wartość rynkowa	5,9	6,4	8,4	6,8	7,3	8,1	7,4	4,8
Wartość funkcjonalna	7,4	7,4	8,1	7,1	6,4	8,3	7,7	5,6
Zarządzanie przestrzenią	9,1	6,8	8,0	7,7	7,2	6,9	8,2	6,2

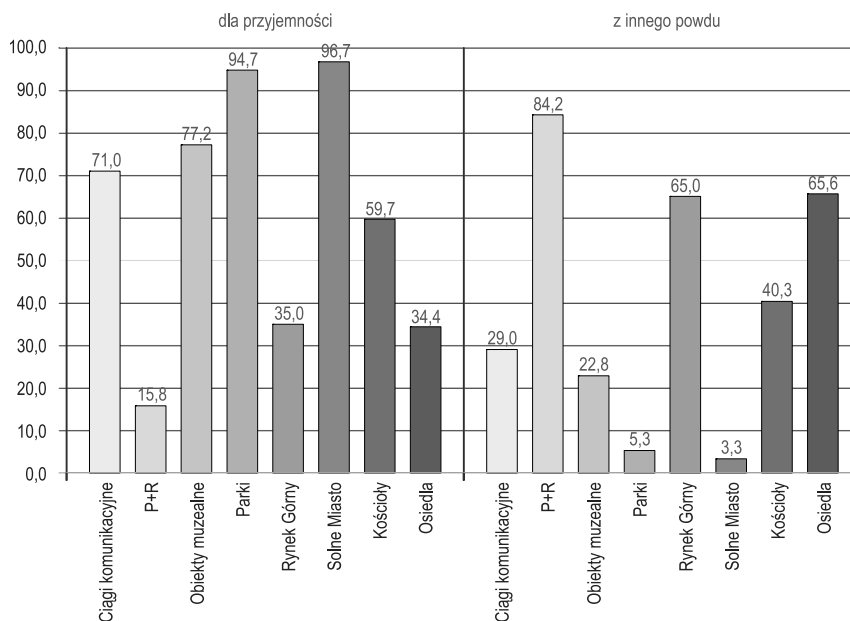
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ankietowani wskazywali także, że dla wspierania gospodarki (wartość gospodarcza – tab. 1) miasta największe znaczenie mają w kolejności: obiekty muzealne, „Solne Miasto”, Rynek Górny i – co może być zaskoczeniem – parking P+R. Środowisko (wartość proekologiczna – tab. 1) wspierane jest głównie dzięki parkom na terenie Wieliczki. Wspieranie kultury (wartość kulturowa – tab. 1) w mieście jest uzyskiwane nie tylko przez działalność muzeów i nowego kompleksu sportowo-rekreacyjnego, ale także dzięki poprawionemu wizualnie Rynkowi Górnemu, który coraz częściej staje się miejscem różnorodnych ogólnodostępnych imprez i spotkań. W zakresie możliwości zaspokajania potrzeb kulturalnych Kopalnia i Muzeum Żup obsługują imprezy formatu międzynarodowego i krajowego, w których uczestniczą w większości goście spoza gminy, zaś obiekty kompleksu sportowo-rekreacyjnego ogniskują znaczną część wydarzeń w mieście, w których uczestniczą mieszkańcy, co tłumaczy wysoką ocenę w tej kategorii. Choć w zdecydowanej większości zebranych opinii na uznanie zasługują działania samorządu miasta w zakresie zarządzania badanymi przestrzeniami, to nie oznacza to, że badani nie postulują nowych propozycji działań.

3. Użytkowanie i identyfikacja problemów w przestrzeniach publicznych Wieliczki

Badani wskazywali przyczyny, którymi kierują się odwiedzając daną przestrzeń publiczną. Zebrane łącznie wyniki dają dość interesujący obraz tych miejsc (ryc. 3). Solne Miasto, parki, muzea, trakty komunikacyjne oraz przestrzeń sakralna są odwiedzane przez respondentów w zdecydowanej większości dla przyjemności. Najczęściej wskazywanym powodem przebywania średnio raz na tydzień w nowym kompleksie sportowo-rekreacyjnym było korzystanie z oferty basenu, sauny, siłowni, boisk przez dorosłych lub ich dzieci. Celem równie częstych wizyt w parkach jest odpoczynek, spacer, spotkania ze znajomymi czy też zabawy z dziećmi na placu zabaw. Muzea są przykładem obiektów odwiedzanych zwykle raz na kilka lat, a pojawiające się odpowiedzi wykazujące większą częstotliwość wizyt sugerują przebywanie raczej w bliskim sąsiedztwie tych miejsc.

Zdecydowanie inaczej wygląda sytuacja w przypadku parkingu P+R, z którego mieszkańcy raczej rzadko – bo kilka razy do roku, zakładają że będą korzystać. Okazuje się on być inicjatywą raczej nie dla mieszkańców. Także Rynek Górny jest bardziej kojarzony z dzienną ścieżką życia – większość respondentów przewija się tamtędy zmierzając do pracy, robiąc zakupy, załatwiając różne sprawy w instytucjach znajdujących się w pobliżu rynku. Trzecią przestrzenią, w której badani dość licznie przebywali codziennie były osiedla (powód – miejsce zamieszkania, odwiedziny, zakupy w sklepach osiedlowych).

Ryc. 3. Społeczna ocena przestrzeni publicznych w Wieliczce
– przyczyny przebywania w przestrzeni publicznej

Przestrzeń publiczną można łatwo zaburzyć przez zaniechanie kształtowania wyważonych relacji funkcjonalnych. Do najważniejszych dysfunkcji badanych miejsc mieszkańcy zaliczali hałas, generowany przez intensywny ruch samochodów, ciasnotę komunikacyjną oraz nadmierną liczbę turystów. Wskazywane były również niedobory małej architektury (głównie chodziło o ławki), uwagi dotyczyły także obecności za dużych i nie komponujących się z otoczeniem reklam. Każda z lokalizacji odznaczała się także własną specyfiką dostrzeganych problemów – czego przykładem może być brak małej gastronomii i toalet w parkach. Najwięcej kontrowersji wywołuje relatywnie niżej oceniony Rynek Górny, względem którego podejmowane są liczne i kosztowne działania przez władze miasta (np. renowacja płyty rynku), który zamiera po godz. 17-tej. Na styku przestrzeni prywatnej i publicznej wokół rynku powstają konflikty, m.in. związane z brakiem zachowania jednolitego stylu kamieniczek, słabego wpisywania się lokali usługowych w spójną i wyrazistą kompozycję, przerost reklam. Jednoznacznie nisko ocenione, często wskazywane jako zaniedbane, niebezpieczne i konfliktowe były przestrzenie publiczne osiedli wielickich, co dość wyraźnie świadczy o potrzebie poszukiwania miejsc przez ich użytkowników, z którymi chętnie by się identyfikowali i w których spędziliby swój wolny czas.

Podsumowanie

Przestrzeń publiczna ogniskuje aktywność jej użytkowników w mieście, powinna być atrakcyjna, estetyczna i funkcjonalna.. Przestrzeń publiczną Wieliczki, poddawane są na ogół korzystnym przekształceniom, głównie za przyczyną prowadzonych działań rewitalizacyjnych zaplanowanych i realizowanych w okresie 2007-2015. Wiele pozytywnych przykładów zachodzących zmian zostało potwierdzonych w ramach prowadzonych badań. Analizowane miejsca są doceniane przez społeczność lokalną, o czym świadczą relatywnie wysokie oceny stawiane przez ankietowanych. Przestrzenią wyraźnie wyróżniającą się pozostaje Kopalnia Soli, będąca wizytówką miasta. Problemem jest mniejsza wyrazistość pozostałych badanych przestrzeni publicznych, które wzmocniłyby tożsamość miasta i więzi społeczności lokalnej. Miasto jest traktowane w dalszym ciągu jako sypialnia metropolii, która swoją ofertą handlową, gastronomiczną, kulturalną i rozrywkową skutecznie podbiera wielkich użytkowników przestrzeni publicznych. Najwięcej krytycznych opinii zebraly tereny osiedlowe, co wyraźnie wskazuje konieczny do podjęcia kierunek działań dla władz jednostki terytorialnej – interwencji czynionej wspólnie z mieszkańcami. Skutecznym przykładem tworzenia miejsc, w których ogniskuje się aktywność społeczności lokalnej jest kompleks Solnego Miasta. Warto podkreślić jest przyrost przestrzeni publicznych, jako efekt przemyślanego rekultywowania i zagospodarowania terenów będących w dyspozycji miasta, co zwiększa ich różnorodność i podnosi wartość dostępną przez społeczność lokalną.

Literatura

- Gaczek W. M., Bernaciak A., 2010, *Przestrzeń publiczna w mieście – dylematy zagospodarowania i wykorzystania*, [w:] *Rozwój regionalny w Polsce w świetle wyzwań XXI w.*, T. Kudłacz (red.). Studia KPZK PAN, t. CXXXI, Warszawa.
- Jałowiecki B., 1992, *Świadomość ekologiczna mieszkańców dużych miast*, [w:] *Percepcja i waloryzacja środowiska naturalnego i antropogenicznego*, B. Jałowiecki, H. Libura (red.). Wyd. UW, Warszawa,
- Karwińska A., 2011, *Przestrzeń społeczna miasta w procesach przemian*, [w:] *Perspektywy rozwoju regionalnego Polski w okresie programowania po 2013 r.*, część I, A. Harańczyk (red.). Studia KPZK PAN, t. CXL, Warszawa.
- Markowski T., 2010, *Przestrzeń publiczna i jej zawłaszczanie w świetle teorii efektów zewnętrznych – wskazania i kierunki budowania systemu interwencji ze strony władz publicznych*, [w:] *Wyzwania regionalnego i przestrzennego rozwoju Polski na początku XXI wieku*, A. Harańczyk, T. Kudłacz (red.). Księga jubileuszowa dedykowana Prof. Z. Szymli, UE, Kraków, s. 33-46,
- Plan Przestrzennego Zagospodarowania Województwa Małopolskiego*, 2003, t. I, *Uwarunkowania rozwoju*. UMWM, Departament Środowiska i Rozwoju Wsi, s. 56.

- Program rewitalizacji dla miasta Wieliczka na lata 2007-2015*, 2008 [online], [dostęp: 11-09-2014]. Dostępny w Internecie: http://img.iap.pl/s/498/206843/Dokumenty/Program_Rewitalizacji2007-2015.pdf.
- Radwańska M., 2007, *Percepcja przestrzeni miejskiej – przykład miasta Torunia*, [w:] *Percepcja współczesnej przestrzeni miejskiej*, M. Madurowicz (red.). Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, s. 371-381.
- Rydz E., Szymańska W., 2007, *Waloryzacja przestrzeni miejskiej pod względem atrakcyjności mieszkaniowej i poczucia bezpieczeństwa średnich miast Pomorza*, [w:] *Percepcja...*, *op. cit.*, s. 331-341.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Wieliczka*, 2008, Biuro Rozwoju Krakowa SA, Kraków.
- Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz.U. 2003, nr 80, poz. 717.